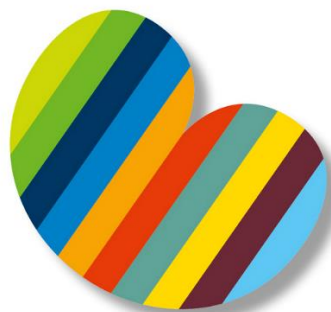

Ús Koöperaasje programma 2022/2023

provinsje fryslân
provincie fryslân

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Doelstellingen
3. Activiteitenbegroting
4. Bijlagen
  - a. Verslag Bijeenkomst met Friese Energiecoöperaties in Garyp

Inleiding

Friesland staat aan de vooravond van een grote transitie. Alle gebouwen en huizen gaan van het aardgas en maken gebruik van duurzame elektriciteit. Uiterlijk in 2050, maar het tempo maken begint vandaag. Met de energietransitie gaan we drastisch minder broeikasgassen uitstoten om te gevolgen van klimaatverandering in te perken. Klimaatverandering raakt ons allemaal, dus de transitie is van ons allemaal. We zien dat met name op twee plekken: In het landschap en achter de voordeur. Het landschap verandert met de komst van windmolens, zonnepanelen en warmtepompen. En de transitie komt letterlijk binnen: Bij iedereen gaat de ketel eruit, wordt de isolatie verbeterd en komt een duurzame manier van verwarmen.

Alleen samen verminderen we broeikasgassen en gaan we een duurzame toekomst tegemoet. Samen betekent ook van onderop. Van onderop organiseren we de transitie en we zorgen ervoor dat iedereen meedoet en mee kan doen.

In Friesland wemelt het van de lokale energie initiatieven (om nog maar van andere lokale initiatieven te zwijgen). De lokale energie initiatieven hebben allemaal een lokale binding met het gebied waar ze actief zijn. Daarmee zorgen ze voor een beweging van onderop, waarbij een groot deel van lokale gemeenschappen zeggenschap heeft over zijn 'stukje' transitie. Lokaal eigenaarschap en lokale verantwoordelijkheid. En dit past goed bij Friese energietransitie:

- In de Regionale Energiestrategie (RES) zijn vele maatschappelijke partijen ruim vertegenwoordigd in de Fryske Energie Alliantie (FEA).
- In het energieteam Fryslân is een Friesland dekkend netwerk van energiecoaches actief met meer dan 100 coaches en adviseurs.
- Er zijn 73 energiecoöperaties actief in Friesland, die voor een groot deel worden vertegenwoordigd door koepelcoöperatie Ús Koöperaasje.
- Een grote verscheidenheid aan maatschappelijke organisaties is actief op het gebied van de energietransitie, zoals NMF-Friesland, Energiewerkplaats, Netwerk duurzame dorpen, Tûk Wenjen.

Kenmerkend aan een groot deel van de lokale energie initiatieven is dat ze allemaal ongeveer dezelfde ontwikkeling doormaken. En daarmee ook grotendeels tegen dezelfde knelpunten aanlopen. Door de grote verscheidenheid aan organisaties actief is het daarom moeilijk om te zien waar het beste om hulp kan worden gevraagd. Daarnaast sta je samen vaak sterker, er is behoefte aan een plek waar de vraagstukken van de lokale energie initiatieven worden gebundeld.

Dat is ook de reden dat de provincie Fryslân in haar energieprogramma voor 2022-2025 de actie "Bijeenbrengen van organisaties die energie initiatieven ondersteunen om een netwerk (1-loket) te creëren" heeft opgenomen. Om dit netwerk van lokale energie initiatieven vorm te geven heeft Ús Koöperaasje dit programma geschreven. Met dit programma kan een uitvoeringsorganisatie worden gebouwd om de loketfunctie en het netwerk vorm te geven. Uiterlijk 2023 is het netwerk opgebouwd en op volle sterkte. Het netwerk van lokale energie initiatieven richt zich op thema's die hieronder zijn afgebeeld.

Doelstellingen

Ús Koöperaasje heeft de volgende doelstellingen/activiteiten

Kennis borging en delen

- Het opleveren van kant en klare formats en handleidingen voor energiecoöperaties en lokale energieprojecten
- Verder uitbouwen van de kennisbank, tools en best practices
- Organiseren van bijeenkomsten voor kennisdelen
- (her-) ontwikkelen introductie cursus voor nieuwe coöperaties

Belangenbehartiging dan wel het bundelen van vraagstukken t.b.v.:

- Organiseren van thematische en regionale bijeenkomsten voor initiatieven
- Lobby richting provincie en gemeenten
- Opzetten van pilotprojecten
- Binnenhalen van landelijke en Europese subsidies die (pilot)projecten ondersteunen
- Belangenbehartiging voor lokale coöperaties op regionaal niveau met mogelijke opschaling naar landelijk niveau

Organiseren van financiering voor lokale energie initiatieven

- Ontwikkelfonds
- Investeringsfonds
- Onderzoeksgeld (vouchers)

Het opleiden van/ beheren van een netwerk van initiatiefbegeleiders

- NIET inzet van initiatiefbegeleiders. We begeleiden initiatiefnemers en coöperaties, maar geen projecten, dit laten we aan de markt over.
- Opleiden van/ organiseren van gerichte cursussen voor projectontwikkeling, energiecoaching (i.s.m. energieteam FRL) en creëren van draagvlak (al dan niet in samenwerking met Energie Samen)
- Samenwerking zoeken met het Energie team Fryslân om een dekkend netwerk van coaches en professionals te krijgen die de lokale projecten ondersteunen van besparing tot opwek en warmte.

Versterking van het netwerk van energiecoöperaties

- Sterkere samenwerking tussen de regionale koepels voor energiecoöperaties, ten minste in Noord-Nederland.
- Sterkere samenwerking tussen de maatschappelijke organisaties in het energienetwerk in Fryslân en Noord-Nederland.
- Het helpen opzetten van sub-regionale samenwerkingen tussen energiecoöperaties in Fryslân, waarin energiecoöperaties samenwerken op gebiedsniveau om projecten te kunnen realiseren. Een goed voorbeeld hiervan is de samenwerking tussen de energiecoöperaties in de gemeente Heerenveen.
- Professionaliseren van de samenwerking en governance van EnergieVanOns en mogelijke uitbreiding van de VanOns-familie.

Zelfstandige organisatie

- Opzetten van een andere organisatiestructuur, waarin naast de ledenbijdragen en subsidiestromen ook een bijdrage vanuit lokale overheden geborgd is.
- Doorgroeien naar een zelfstandige professionele organisatie met meer fte, ten behoeve van de bovengenoemde doelstellingen.

Activiteitenbegroting

Om de doelstellingen te behalen hebben wij de volgende activiteitenbegroting opgesteld. Per thema worden de activiteiten kort beschreven en op uren gezet. Belangrijk om op te merken is dat we een onderdeel zijn van het netwerk van energiecoöperaties en energie initiatieven in Fryslân en Noord-Nederland. Voor praktisch elk onderdeel van de onderstaande activiteitenbegroting zoeken we daarom samenwerking met de relevante maatschappelijke partijen in het netwerk.

Kennis borging en delen

Activiteit	Uur	Gereed
Het opzetten van en inrichten van een kennisbank als digitaal platform. Hierin zijn bijvoorbeeld formats en handleidingen beschikbaar en kennispakketten voor startende en gevorderde energiecoöperaties.	80 uur	Q4 2022
Bijeenkomsten voor kennisdeling	16 uur per bijeenkomst 4 per jaar	Doorlopend
Cursusaanbod (naar behoefte en op basis van de kennisbank)	8 uur per bijeenkomst 2 per jaar (naar behoefte)	Doorlopend
Totaal aantal uur 2022/2023	240 uur	

Belangenbehartiging dan wel het bundelen van vraagstukken t.b.v.:

Activiteit	Uur	Gereed
Thematische en regionale bijeenkomsten voor initiatieven	16 uur per bijeenkomst 4 per jaar	Doorlopend
Lobby richting provincie en gemeenten	12 uur per kwartaal	Doorlopend
Deelname aan regionale samenwerkingen zoals Regionale Energiestrategie	24 uur per kwartaal	Doorlopend
Opzetten van pilotprojecten (in samenwerking met EC's en andere organisaties)	60 uur per pilot, 2 per jaar	Doorlopend
Belangenbehartiging voor lokale coöperaties op regionaal niveau met mogelijke opschaling naar landelijk niveau	12 uur per kwartaal	Doorlopend
Totaal aantal uur 2022/2023	752 uur	

Organiseren van financiering voor lokale energie initiatieven

Activiteit	Uur	Gereed
Begeleiding initiatieven in het ontwikkelfonds	Reeds gefinancierd	Doorlopend
Begeleiding initiatieven in een investeringsfonds	40 uur per jaar	Doorlopend
Begeleiding initiatieven in onderzoeksgeld (vouchers)	40 uur per jaar	Doorlopend
Binnenhalen van landelijke en Europese subsidies die (pilot)projecten ondersteunen. In	80 uur per jaar	Doorlopend

samenwerking met andere maatschappelijke partijen en lokale of regionale overheden.		
Totaal aantal uur 2022/2023	320 uur	

Het opleiden van en beheren van een netwerk van initiatiefbegeleiders

Activiteit	Uur	Gereed
Opleiden van/ organiseren van gerichte cursussen voor projectontwikkeling, energiecoaching (i.s.m. energieteam FRL) en creëren van draagvlak (al dan niet in samenwerking met Energie Samen)	40 uur per bijeenkomst 2 per jaar	Doorlopend
Samenwerking zoeken met het Energie team Fryslân om een dekkend netwerk van coaches en professionals te krijgen die de lokale projecten ondersteunen van besparing tot opwek en warmte.	40 uur	Q4 2022
Samenwerking met de markt aanhalen en overzicht adviseurs.		
Totaal aantal uur 2022/2023	200 uur	

Versterking van het netwerk van energiecoöperaties

Activiteit	Uur	Gereed
Sterkere samenwerking tussen de regionale koepels voor energiecoöperaties, ten minste in Noord-Nederland.	8 uur per kwartaal	Doorlopend
Sterkere samenwerking tussen de maatschappelijke organisaties in het energienetwerk in Fryslân en Noord-Nederland	4 uur per kwartaal	Doorlopend
Het helpen opzetten van sub-regionale samenwerkingen tussen energiecoöperaties in Fryslân, waarin energiecoöperaties samenwerken op gebiedsniveau om projecten te kunnen realiseren. Een goed voorbeeld hiervan is de samenwerking tussen de energiecoöperaties in de gemeente Heerenveen.	12 uur per kwartaal	Doorlopend
Professionaliseren van de samenwerking en governance van EnergieVanOns en mogelijke uitbreiding van de VanOns-familie.	40 uur	Q4 2022
Totaal aantal uur 2022/2023	232 uur	

Zelfstandige organisatie

Activiteit	Uur	Gereed
Opzetten van een andere organisatiestructuur, waarin naast de ledenbijdragen en subsidiestromen ook een bijdrage vanuit lokale overheden geborgd is	80 uur	Q3 2023
Doorgroeien naar een zelfstandige professionele organisatie met meer fte, ten behoeve van de bovengenoemde doelstellingen.	80 uur	Q2 2023
Organisatie en ondersteuning van het projectbureau: Het voeren van het secretariaat en beheren van de communicatie.	60 uur per jaar	Doorlopend
Totaal aantal uur 2022/2023	280 uur	

Totaaloverzicht van uur en kosten per thema

Activiteit	Uur	*tarief €75,-
Kennis borging en delen	240 uur	€18.000,-
Belangenbehartiging	752 uur	€56.400,-
Organiseren van financiering voor LEI's	320 uur	€24.000,-
Het opleiden van/ beheren van een netwerk van initiatiefbegeleiders	200 uur	€15.000,-
Versterking van het netwerk van energiecoöperaties	232 uur	€17.400,-
Zelfstandige organisatie	280 uur	€21.000,-
Subtotaal	2024 uur	€151.800,-
Marge	5% op totaal	€7.590,-
Totaal		€159.390,-

BIJLAGEN

a. Verslag bijeenkomst Garyp

provinsje fryslân
provincie fryslân

Hoe kunnen we in Fryslân samen de energietransitie van onderop versnellen

Uitkomsten   verkenning   Friese   Coöperatieve   beweging
Bijeenkomst in Garyp op 24 september 2021

Interactieve sessie 1

Gezamenlijke ambitie voor 2030:

Als Coöperatieve beweging in Fryslân

Willen wij een ondersteunende structuur tot stand brengen waarbij we dorpen en wijken faciliteren met energie besparing, 50% lokaal opwekken, 70% draagvlak en 100% lokaal eigendom realiseren, en waarbij de revenuen terugvloeien naar de mienskip

Zodat wij de maatschappelijke transitie versnellen en er naast een sociale, duurzame en zelfvoorzienende samenleving ook een economisch vliegwiel ontstaat

Met aandacht voor:

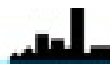
- Vertrouwen en doen!
- Krachten bundeling en meer coöperatieve dekking
- Het wegnemen van (politieke) belemmeringen, ruimte voor experimenten
- Aantrekken en aan boord houden vrijwilligers en jongeren
- Landschap en leefbaarheid
- Draagkracht
- Continuïteit

Interactieve sessie 2

Op welke manier kunnen we samenwerken om de energietransitie van onderop te versnellen.

Kracht van lokale energie coöperaties:

concreet maken, stappenplan, haalbaarheid, kennis/ feiten, maatschappelijke betrokkenheid, organiseren, uitvoeren, doorzetten/ aanhouden, stip op horizon zetten, koplopers/ lokale veld rol, lokale ondernemers aanhaken, koppelen andere thema's, draagvlak, lokale kennis, kennis delen (technisch, financieel, communicatie), locatie faciliteren, (delen) vrijwilligers, lokaal opgewekte duurzame energie, participatie mienskip bij energietransitie, kennis en ervaring bij opzetten lokale energiecoöperatie, geld tbv investeringen in duurzame bronnen, mensgericht werken, het goede verhaal (asterix en obelix), deelname in en verbinden van netwerken, verbinder (overheid-bewoner), stem mienskip/ van en voor mienskip/ fan us/ sociale cohesie, co-creatie, gesprekspartner, lokale herkenbaarheid/ thermometer wat er leeft, vele handen, kans op 100% dekking, meer tijd vrijwilliger, 1 loketfunctie, geld vloeit terug naar mienskip, bewust, gemeente geholpen zelf te ondernemen in duurzame energie, lusten/ lasten delen, kracht, bewust, bekend, grote ambitie, genius loci.

Belangrijke punten voor samenwerking:

1. Kennisdeling, specifiek kennisbank (juridisch, financieel en standaardisatie van delen waar elke coöperatie mee te maken heeft)
2. een intermediair
3. podium creëren richting MKB (voor voldoende technische capaciteit)
4. begrip, vertrouwen, respect over en weer tussen samenwerkingspartners
5. opstellen meerjaren visie en samenwerking (continuïteit)
6. netwerkvorming (los van structuur) bijvoorbeeld voor gecoördineerde reacties op beleidsnota's overheden, om te weten wat elke coöperatie doet, leermomenten creëren
7. tip: bestuursleden nodig elkaar uit voor bestuursvergaderingen van lokale coöperaties
8. gezamenlijke acties richting onderwijs (basis, voortgezet, middelbaar, hoger en universiteit)
9. opstellen sponsorovereenkomst consortium partijen

Interactieve sessie 3

Hoe organiseren we de ondersteuning voor Lokale Energie Initiatieven in Fryslân?

Wat is er nodig qua ondersteuning, cultuurverandering, samenwerking, werkwijze, rol van overheden, beleidsvorming, kennisdeling etc.?

Onderstaande inbreng is opgehaald uit de '1ste geeltjes sessie' met vertegenwoordigers van de Friese LEI's.

- **Met een heldere en lange termijn visie op de rol van lokale energie initiatieven in Fryslân en met ondersteunend beleid vanuit de lokale overheden;**
  - Coop beweging erkennen, faciliteren met geld (ontwikkelfonds) en organisatiestructuur, LEI's zijn de vertegenwoordigers vanuit de Mienskip
  - Heldere en gedeelde visie (van mienskip en lokale overheden) op de rol van lokale energie initiatieven in de energietransitie in Friesland
  - Voor Friese overheden een gezamenlijk visie op participatie & initiatieven van onderop.
  - Maak inzichtelijk waar het om gaat in de RES
  - Burger beweging (LEI) als overheden ondersteunen
  - Steun lokale opwek projecten (meer dan de grote projectontwikkelaars)
  - Concrete plannen LEI's versus huidige beleid overheden in lijn brengen
  - Pro actieve overheid nodig (met meedenkende en enthousiaste ambtenaren)
  - Met een duidelijke regierol in het netwerk, met toegang tot kapitaal / fonds
  - Netwerkorganisatie met structuur en heldere besluitvorming
  - Een netwerk dat groot en klein initiatief bij elkaar brengt (de grotere initiatieven helpen ook de kleinere initiatieven aan een bestaansrecht)
  - Programma sturing faciliteren door gemeenten, provincie, Rijk
  - Voor visie en uitvoering niet afhankelijk zijn van huidige politieke periodes van 4 jaar maar lange termijn tot 2030 en 2049.
  - Heldere stip op de horizon
  - Bepalen inbreng LEI's aan de Friese RES (RES-bod van de LEI's?)
- **Met het beter positioneren van US Kooperaasje, als spin in het 'LEI netwerk'**
  - USKO als belangenorganisatie van de LEI's
  - Netwerk expertise opbouwen binnen USKO
  - USKO zorgt voor structuur en regie in het netwerk van de LEI's
  - zorgt voor kennisdeling (d.m.v. kennisdossiers: hoe beweging in gang brengen?, projectontwikkeling, communicatie rondom energietransitie)
  - Community of Practice mogelijke oplossing voor het versterken van het coöperatief leren, het faciliteren van kennisopbouw en het verbinden van stakeholders.
  - USKO biedt ondersteuning in de ontwikkeling en uitvoering van lokale energie initiatieven

- Biedt één loket/platform met basale kennis voor LEI's
- Meer zichtbaarheid en toegankelijkheid voor LEI's en potentiële initiatiefnemers
- **Overige nuttige inbreng**
  - Benutten mogelijkheden burgerberaad?
  - Gebruik buurtambassadeurs / smoelenboek
  - 100% dekking van energie coöperaties in Fryslân!
  - Startbudget en ondersteuningsaanpak voor beginnende initiatieven
  - Zorg voor kennisdeling rond concrete lokale projecten
  - Vorm als LEI's of EC consortia met bedrijfsleven, dorpsbelang en koepels
  - Overheden lever meer specifieke data mbt (RES) doelen 2030 en 2049 (lokaal zicht op benodigde opwek en verbruik e.d.)

Hoe organiseren we de ondersteuning voor Lokale Energie Initiatieven in Fryslân?

Welke gedachten hebben we bij één ~~loket~~/ondersteuningspunt voor LEI's?

Onderstaande inbreng is opgehaald uit de '2de geeltjes sessie' met vertegenwoordigers van de Friese LEI's.

- Een verenigingsbureau of ondersteuningsbureau als onderdeel van USKO zou de ingang moeten zijn voor de Friese LEI's
- Het ondersteuningsbureau USKO zorgt voor beantwoording van vragen, het kunnen doorverwijzen (paadwizer), verbinding maken, delen van beschikbare kennis en ervaring (kennisbank), en voorkomt de versnippering (van kennis en capaciteit e.d.)
- Daarnaast zou het ondersteuningspunt USKO ook gemeenten kunnen ontzorgen door beantwoording van burgerinitiatief vragen, en het aan de hand meenemen van nieuwe lokale energie initiatieven of doorverwijzen naar bestaande lokale energie initiatieven.
- Anderzijds kan het ondersteuningspunt USKO de lokale overheden voorzien van informatie over de lokale initiatieven
- En de verschillende stakeholders voor LEI's bij elkaar kunnen brengen

De mogelijke eerste stappen voor een ondersteuningspunt

- Inventariseer ondersteunende organisaties binnen LEI Fryslân netwerk
- Zorg voor een heldere netwerk en samenwerkingsstructuur
- en maak afspraken over samenwerking met de ondersteunende organisaties
- samenwerkingsconvenant opstellen
- zorg voor consensus / eensgezindheid binnen netwerk
- Zorg voor goed opdrachtgever- en opdrachtnemerschap binnen de netwerksamenwerking
- Maak een projectenlijst
- Stop de versnippering van kennis
- Zorg voor opbouw van kennisdossiers op de verschillende onderwerpen
- Let op! Kennis ophalen = kennis waarderen (eventueel ook op €)
- Inventariseer beschikbare kennis binnen de LEI's
- En inventariseer kennis / producten en diensten ondersteunende organisaties
- Maak draaiboek per fase van een initiatief , en zorg voor standaardisatie in de aanpak
- Kijk per fase van een initiatief welke rollen nodig zijn en wie welke rol zou kunnen nemen.
- Zorg voor initiatiefbegeleiders (die (startende) energie initiatieven aan de hand nemen.
- Zorg ook voor borging voor de lange termijn
- Doe als USKO / LEI's een bod voor realisatie van de RES
- RES bod per regio verdelen onder COOP-beweging / LEI's
- Doe als USKO / LEI's een voorstel voor invulling geven aan 50% participatie eis
- Eventueel ondersteunende functies in de netwerksamenwerking bundelen?
Bijvoorbeeld wie neemt de telefoon op en zet hulpvragen door?

Hoe organiseren we de ondersteuning voor Lokale Energie Initiatieven in Fryslân?

Wie heeft welke rol en wat is de mogelijke concrete bijdrage?

Onderstaande inbreng is opgehaald uit de '3de geeltjes sessie' met vertegenwoordigers van de Friese LEI's.

USKO zou de regie op het 'LEI'-netwerk kunnen uitvoeren met een ondersteunende rol van de 'Ons'-groep (Energie van ons, Bronnen van ons ed.) en van Energie Samen.

Gemeenten en Provincie Fryslân zijn (vanuit RES?) opdrachtgevers, maar zijn anderzijds faciliterend en ondersteunend en kunnen daarnaast ook mogelijke afnemers zijn van door LEI's opgewekte duurzame energie.

Dorpsbelangen en Doarpswurk zijn ook belangrijke ingangen voor stimuleren LEI's , verkrijgen van draagvlak etc.

Friese Milieu Federatie zou mogelijk kunnen bijdragen aan bewustwording, promotie en themadagen rondom Lokale Energie Initiatieven / projecten in Fryslân.

Rolverdeling is nog best lastig onderwerp, maar tussentijdse conclusie (door levendige discussie en tijdsgebrek) dat er al een heel mooi netwerk ontstaan is aan ondersteunende organisaties rondom de LEI's en dat een mooi vervolg van deze bijeenkomst zou zijn als we in een vervolgbijeenkomst het gezamenlijk met de betreffende organisaties gaan hebben over hoe we meer structuur aan de samenwerking kunnen geven en welke bijdrage(n) we allen aan het LEI-netwerk zou kunnen leveren.

